

Česká zemědělská univerzita v Praze
Institut vzdělávání a poradenství
Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

**Pedagogicko-psychologické a etické problémy šikany na
středních školách**

Bakalářská práce

Autor: Libuše Humrová
Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Marie Hanušová

2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Pedagogicko-psychologické a etické problémy šikany na středních školách.

vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědoma že, na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

.....

(podpis autora)

V Chomutově dne 12. 4. 2012

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí práce paní PhDr. Mgr. Marii Hanušové za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a připomínek při vypracování bakalářské práce. Chtěla bych také poděkovat učitelům, kteří mi pomohli uskutečnit výzkum a vyplnili dotazníky.

Abstrakt

Téma bakalářské práce „*Pedagogicko-psychologické a etické problémy šikany na středních školách*“ je zaměřena na problémy šikany, které musejí řešit učitelé a výchovní poradci. Cílem bakalářské práce je průzkum šikany na vybraných středních školách v Chomutově, kde se bude hlavně zjišťovat, zda učitelé a výchovní poradci s šikanou někdy setkali, jak ji umí rozpoznat a jak si s ní dále poradit. V teoretické části práce je vysvětlen pojem šikana, kdo je agresor a kdo oběť, jak šikanu řeší školy a jakých chyb se přitom dopouštějí, školní klima, učitelé v roli poradců, organizace s kterými škola může spolupracovat. Praktická část je zaměřena na rozhovor s pedagogickými a výchovnými poradci na školách, a poté jsou všem učitelům rozdány anonymní dotazníky, aby se zjistil přístup pedagogů k sociálně patologickým jevům na školách, v tomto případě se jednalo o šikanu. Po vyhodnocení odpovědí, bylo zjištěno, že většina učitelů se s šikanou již někdy setkali, ale jednalo se především o slovní agresivitu, která v průběhu školního roku postupně odezněla. Učitelé jsou poučeni, jak mají šikanu řešit a převážná část učitelů na této škole umí včas zareagovat a problém vyřešit.

Abstract

Bachelor thesis "Pedagogical-psychological and ethical problems of bullying in schools" is focused on problems of bullying, which must be dealt with by teachers and educational advisers. The aim of this work is a survey of bullying in selected secondary schools in Chomutov. There it will study whether teachers and educational counsellors have ever met bullying, if they can recognize it and how they can solve it. The theoretical part explains the concept of bullying, who is the aggressor and who the victim, the way bullying is solved by schools and what mistakes are committed. In this part is also described school climate, teachers in an advisory role and the organizations which the schools can work with. In the practical part is focused on an interview with pedagogical and educational counsellors in schools and then all the teachers were given anonymous questionnaires to find out teachers' attitude to social pathological phenomena in schools, in this case bullying. After evaluating all the responses, it was found that most teachers have met bullying but it was mainly verbal aggression which subsided during the school year. Teachers are instructed how to deal with bullying and the majority of teachers at this school is able to react in time and solve the problem.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	TEORETICKÁ ČÁST.....	7
2.1	Šikana	7
2.2	Oběť a agresor	7
2.3	Základní pravidla.....	8
2.4	Co by měl učitel vědět?	9
2.5	Školní klima.....	10
2.6	Chyby, kterých se školy dopouštějí a jak jim předcházet.....	12
2.7	Učitel v roli poradce	13
2.8	Vztahy poradenství	15
2.9	Jak by si měl učitel vysvětlit reakce žáků.....	16
2.10	Proč někteří žáci šikanují a druzí se stávají oběťmi?	20
2.11	Jak mohou školy pomoci šikanujícím i týraným	22
2.12	Odpor obětí šikany oznámit.....	26
2.13	Přístup školy k potírání šikany	27
2.14	Spolupráce mezi organizacemi	28
2.15	Poradenské služby	32
3	PRAKTICKÁ ČÁST	34
3.1	Dotazník.....	35
3.1.1	Písemná analýza otázek a odpovědí učitelů.....	36
4	DISKUZE.....	45
5	ZÁVĚR.....	46
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	48
7	PŘÍLOHA ČÍSLO JEDNA – dotazník pro učitele středních škol	49
7.1	PŘÍLOHA ČÍSLO DVĚ – minimální preventivní program OA, SOŠG a SOU Chomutov.....	53

1 Úvod

Téma bakalářské práce pedagogicko psychologické a etické problémy šikany na střední škole jsem si zvolila, jelikož mi bylo nejbližší ze všech témat, které jsem si měla možnost zvolit. V zaměstnání, které vykonávám, se zabývám prevencí kriminality pro městskou policii města Chomutova. Ve své práci docházím do školek a škol a preventivně nastiňujeme problém našim posluchačům, kteří jsou složeni z řad žáků mateřských škol, žáků základních škol a v neposlední řadě žáků středních učilišť a škol. S problémem šikany se setkávám v diskuzích s učiteli i žáky mateřských, základních a středních škol.

Šikana je jeden z vážných důvodů, který může zanechat negativní stopy na psychice dítěte. Může začít nevinně, posmíváním či urážením. V raném věku dítěte a postupem času může nabrat na objemu a závažnosti řešeného problému, který může a v četných případech končí tragicky, podlomením psychiky subjektu, nebo trvalými zdravotními fyzickými následky. Mezi nejvýznamnější prameny, ze kterých budu ve své práci vycházet, patří Pavel Říčan, *Agresivita a šikana mezi dětmi*

Má bakalářská práce se bude zabývat pedagogicko-psychologickými a etickými problémy šikany na střední škole, protože na včasném řešení tohoto problému závisí budoucnost našich dětí, jejich další vývoj a zařazení do společnosti.

Cílem bakalářské práce je najít účinné nástroje, které by dokázaly snížit počet šikanovaných dětí na školách, průzkum šikany, který bude zjišťovat, zda se učitelé a výchovní poradci s šikanou někdy setkali, jak ji umí rozpoznat a jak si s ní dále poradit.

V teoretické části práce bude provedena literární rešerše uvedených pramenů v oblasti šikany na střední škole. V praktické části se práce bude zabývat analýzou a řešením tohoto problému formou dotazníků a rozhovorů.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Šikana

Je zvláštní případ agrese. Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování.

U nás pojem šikana zavedl pražský psychiatr Petr Příhoda, který jako první před listopadem 1989 veřejně promluvil o tom, o čem mnozí věděli, ale mlčeli, protože to bylo tabu – v socialistickém státě se existence něčeho takového nesměla přiznat. Dnes se šikana nejen přiznává, je dokonce často diskutovaným problémem, hlavně v médiích.

Šikanu ale nestačí odsuzovat ani potírat. Především je třeba jí rozumět. Neexistuje jednotný návod, každá škola, každá třída, každý případ šikany je trochu jiný a vyžaduje jiný přístup a postup. Každá oběť i každý agresor jsou jedinečnou osobností, a navíc i každý učitel je jiný a musí k tomuto problému přistupovat podle toho, jak děti reagují na jeho osobní projev. (ŘÍČAN, 1995)

2.2 Oběť a agresor

Oběti bývají různé, většina z nich však na rozdíl od ostatních průměrných žáků, pochází z rodin, kde je péče až úzkostlivě přehnaná. Mezi spolužáky mívají málo kamarádů, cítí se nejistě, v různých společenských prostředích se neprojevují adekvátně, při šikaně se chovají submisivně, dají se snadno rozčílit. Jsou pokládáni za evidentně odlišné co do vzhledu, etnického původu, osobnosti, schopností nebo zvláštních vzdělávacích potřeb.

Agresoři se vzájemně také liší, na rozdíl od průměrných žáků často pocházejí z rodin, kde je výchova nedůsledná, nebo naopak přehnaně přísná, kde rodinné vztahy postrádají dostatek citu a kde se děti chovají agresivně vůči ostatním, včetně dospělých. Přesto je většina šikanujících žáků „normální“ a za příhodných okolností se do šikany může zaplést většina žáků.

Často se poukazuje i na to, že šikanující mohou být zároveň oběťmi. Neznamená to, že by sami byli šikanováni, ale mohou mít osobní problémy, plynoucí z domácího prostředí např. ztratili rodiče a nezřídká trpí psychickými problémy, kterým je třeba věnovat odbornou pomoc. Je také důležité rozlišovat mezi žáky, kteří šikanují trvale a šikanu mezi ostatními podněcují, a jinými žáky, kteří se prostě zapojí do šikany

vyprovokované vůdčími osobnostmi v kolektivu. První skupina nejvíc trpí podmínkami ve vlastní rodině a nejčastěji se během školní docházky pouští do nejrůznějších typů asociálních aktivit. Hlavním lákadlem na šikanování, je vylepšení pocitu vlastního image šikanujícího, což přitahuje zejména žáky nízkým sebevědomím a ti potom trýznitelé považují za „drsňáky“.

Obraz šikany se může v jednotlivých školách velice lišit. V zásadě však platí, že šikanujícími žáky mohou být chlapci i děvčata, častěji však šikanují chlapci; chlapci šikanují své oběti samostatně i ve skupinách, dívky častěji jednájí ve skupině; šikanující žáci bývají stejně staří, jako jejich oběti málokdy jsou starší; chlapci častěji šikanují fyzicky, děvčata používají verbální nebo nepřímé způsoby. (KYRIACOU, 2005)

2.3 Základní pravidla

Obvykle by měl učitel žákovi vyjádřit své pochopení a podpořit ho ve chvíli, kdy se musí vypořádat s okolnostmi, se kterými je konfrontován. Někteří žáci potřebují pro zvládnutí akutní situace terapeutické poradenství, což vyžaduje profesionální zásah. Velká většina učitelů nemá odborné poradenské vzdělání ani poradenskou praxi. Učitel si musí také jasně uvědomit své meze a dát pozor, aby nezašel za hranice své odpovědnosti. Můžeme od něj očekávat:

- Schopnost identifikovat problém
- Schopnost poskytnou žákům účinnou radu a pomoc při řešení obtížné situace
- Schopnost předat v případě potřeby informaci o problému kolegovi, který je v tomto směru vyškolen a může zvážit, jak v této věci navázat spolupráci s rodiči a organizacemi mimo školu

Práce s žákem v takové situaci může mít silný dopad i na učitele, proto se musí správně rozhodnout, zda a jak chce být v daných komplikovaných situacích angažován, a snažit se nepodléhat vlastním slabostem.

2.4 Co by měl učitel vědět?

K rozpoznání skutečnosti, že je žák ve stresové situaci, slouží řada různých ukazatelů. Nejčastější příznaky jsou:

- hostilita
- lhostejnost
- nezájem
- výbuchy násilí
- bolesti svalů
- ustaraný pohled
- neschopnost koncentrace
- snadná drážditelnost

Zcela zásadní bývá výrazná změna chování. Žák se chová jinak, než je u něho obvyklé, ale toto chování samo o sobě nemusí být považováno za problém např. pozorný žák má potíže soustředit se, veselý žák se uzavře do sebe, pilný žák začne odbývat svou práci.

Některé situace např. záškoláctví, učitelé ve školách dobře znají. O některých okolnostech např. o smrti blízké osoby, se však škola dozví pouze od rodičů nebo ze zpráv mimo školu. Jiné okolnosti, například pohlavní zneužívání dítěte, se učitel nemusí dozvědět vůbec. Proto je třeba, aby učitelé byli ostražití a sami věnovali větší pozornost vznikajícím problémům.

Obranný mechanismus

Mnohé reakce na negativní situace můžeme chápat jako psychický obranný mechanismu, jehož pomocí získá jedinec mentální odstup od situace, která by mu jinak přinesla bolest a trápení. Nejběžnějším příkladem takového obranného mechanismu je popření skutečnosti. Žák jednoduše odmítá uvěřit tomu, že potenciálně stresové okolnosti nastaly, nebo skutečnost přijme, ale prohlásí, že není důležitá. Např. šikanovaný žák šikanu popírá, nepřizná, že ho někdo zbil a kopal, nebo interpretuje

situaci tak, jako by neměla žádné důsledky. V obou případech je důležité uvědomit si, že žák nelže.

Případy závažnější a méně závažné

Žák v negativní situaci potřebuje pomoc učitele. Je však důležité oddělit případy méně vážné od případů závažnějších.

Méně vážné případy se týkají žáků, kteří vykazují známky stresu, ale kterým lze pomoci s malým přispěním vnějších organizací, nebo dokonce bez zásahu zvenčí. Pro tyto žáky je podpora jejich okolí (rodičů, kamarádů, učitelů) dostatečná k tomu, aby se s negativními situacemi dokázali sami vypořádat.

Závažnějšími případy míníme žáky, u nichž se vyvinuly vážné psychické zdravotní potíže, vyžadují širší pomoc odborníků ve zdravotnictví. U některých žáků mohou vážné psychické potíže vyústit do klinicky diagnostikovaných poruch. Ke dvěma nejběžnějším vážným psychickým poruchám, které mohou být důsledkem negativních okolností, patří:

- *porucha emocí*, - často se projevující úzkostí, uzavřením do sebe, depresí, projevy sebepoškozování (včetně pokusu o sebevraždu), vážná drogová závislost, poruchy přijímání potravy, např. anorexie, bulimie, bývají známkami vážných poruch emocí. Při nástupu negativních okolností, které jsou náhlé a dramatické, může dojít k posttraumatické stresové poruše (PSP). Žáci, kteří jí trpí, jsou obvykle ve stavu trvalého stresu, trpí opakovaným ožíváním traumatu, nespavostí, nočními můrami, nebo neschopností koncentrace. Jsou buď úzkostlivě opatrní a snadno se polekají, nebo jsou emočně otupení a neteční vůči okolí. PSP bývá reakcí na stresovou událost katastrofického charakteru, k níž došlo ve skupině žáků např. smrt kamaráda, při které byly děti i učitel.
- *Poruchy chování* – nejčastěji se projevují mimořádnou agresí vůči ostatním a opakovaným porušováním pravidel. Takové poruchy chování mohou nastat, pokud jim předcházely velmi vážné a dlouhodobé negativní události.

2.5 Školní klima

Sociální prostředí školy a třídy tvoří učitelé a žáci, jednotlivci, ale i skupiny, vedení školy a ostatní zaměstnanci. Škola je sociální systém, který je definován svým sociokulturním kontextem. Působí zde i vlastní sociálně ekonomický původ učitele, který se promítá do jeho definice vlastní učitelské role a do jeho postojů k žákům.

Základním úkolem učitelů je vytvářet ve škole optimální prostředí, jehož součástí je i sociálně emocionální klima. Profesionální styl učitele je výsledkem zkušeností a osobní zodpovědnosti za výsledky školní práce. Správné školní klima vychází z pomoci žákům, v jejich růstu a vývoji, ve výkonech žáků a učitelů, ale též z uznání od okolí, rodičů, spolužáků (v případě žáků), kolegů (v případě učitelů) a nadřízených.

Všichni, kdo působí ve škole, sem vnášejí své zkušenosti a mají na ně vliv. Struktura a dynamika vztahů mezi účastníky školních situací působí na charakteristiku a vývoj situací. Škola je sociální systém, který tvoří mimo jiné kultura a hodnotový systém společnosti jako celku i oblastí, v níž se škola nachází. Na kvalitu života školy působí i vliv sociálních tříd vstupujících do škol prostřednictvím různých tlaků přenášených na učitele a žáky vedením školy a kontrolními orgány, prostřednictvím kulturních vzorů žáků i učitelů. Působí i vlastní sociálně-ekonomický původ učitele, který se promítá do jeho definice vlastní učitelské role a do jeho postojů k žákům z různých sociálních tříd, národnostních a etnických skupin. Na sociální klima třídy a školy působí i socioekonomický, národní a etnický původ žáků. (LANGOVÁ, HEŘMANOVÁ 2007)

Školní klima by mělo být takové, aby se všichni, kdo školu navštěvují, žáci, učitelé nebo ostatní pracovníci školy nebáli do školy chodit a chodili sem rádi a bez obav.

Škola by měla vytvořit vhodné školní klima tj. ovzduší pomoci a porozumění i poskytnutí úlevy ve stresové situaci, a to právě v době, kdy žák pomoc potřebuje. Na tomto přístupu by se měl podílet poradenský tým školy, který kromě jiného konzultuje s rodiči a vnějšími organizacemi.

Na některých středních učilištích, gymnáziích a dalších středních školách většina učitelů nevidí násilí a tedy i šikanování jako problém. Nechtějí si připustit, že by snad na jejich škole docházelo k šikanování a myslí si, že je to problém jiných škol.

Přesnější zmapování problému na školách je velice obtížné, je to dáno především skrytostí šikanování. O drtivé většině šikanování se neví. Zůstává skryto navzdory tomu, že lehčí formy a počáteční stadia šikanování zasahují velkou část školní populace.

Při rozhovorech s učiteli se zjišťuje, že právě učitelé ale i žáci, kteří jsou se šikanou v bezprostředním kontaktu, o ní vědí žalostně málo. Pedagogické vzdělání neposkytuje ucelené poznatky o problematice šikanování. V přípravě učitelů chybí systematický výcvik. Pedagogové nejsou teoreticky ani prakticky připraveni a názory na šikanování a to i názory některých odborníků jsou zatíženy neznalostí, mýty a bagatelizací a to jak v povaze závažnosti a rozšířenosti, tak i o možnostech jeho odhalení a nápravy.

Jedním z problémů při řešení šikany je i nedostatek soukromí na školách, učitel a žák si často nemají kde nerušeně pohovořit, další problém spočívá v zajištění diskrétnosti – žáci pak odmítají sdělit problém učiteli, pokud mají pocit, že by je mohl slyšet někdo další.

Učitelé také projevují obavy zůstat s depresivním žákem o samotě, častěji nevědí jak žáka povzbudit a utěšit. V neposlední řadě mají dojem, že nebyli dostatečně a vhodně vyškoleni.

2.6 Chyby, kterých se školy dopouštějí a jak jim předcházet

Pokud škola a učitelé nejsou dostatečně na šikanu připraveni, nemohou účinně pomoci a veškerá snaha o nápravu je chybná a mylná. Pedagogové, se většinou dozvídají o šikaně ojediněle, když se „samovolně“ provalí nějaká extrémní forma. Učitelé dělají nejčastěji tyto omyly:

- Často se vyšetřuje agresora i oběť společně
- Vypovídají se falešní svědkové, kterým to poručil vůdce agresorů
- Při vyšetřování se nebere zřetel na trauma, stud a mlčenlivost šikanované (znásilněné) oběti
- Bezprostředně se konfrontuje výpověď týraného žáka s výpověďmi agresorů, to někdy vede k závěrům, kdy oběť je označena za agresora a za příčinu všech problémů ve skupině
- Oběť odejde na jinou školu, případně se převede do jiné třídy a šikanování se dále prohlubuje a zdokonaluje

Když se šikanování provalí tak, že o něm ví širší okolí, potom je dost běžné svalovat veškerou vinu na vedoucího skupiny – třídního učitele. Argumentuje se tím, že kdyby měl dotyčný pořádnou kázeň, bylo by všechno v pořádku. Toto zjednodušení v podobě obviňování pedagoga většinou není na místě.

Na školách a ve školních zařízeních se dá s šikanou úspěšně bojovat a předcházet jí, prolomením neznalostí, popírání a mlčením. Je důležité a významné neustále informovat a vychovávat pedagogy, hlavně výchovné poradce a jejich řídicí orgány, aby prevence byla co nejúčinnější. Učitel by měl znát těchto pět základních prvků potřebných pro účinnou pomoc a péči o žáky ve stresové situaci:

- Zajištění správného klimatu školy, atmosféry péče a bezpečí

- Účast pedagoga, především třídního učitele, ochota naslouchat a odpovídat žákům i rodičům
- Spolupráce poradenského týmu, mezioborová spolupráce s vnějšími organizacemi v závažných situacích
- Odpovídající školení v oboru pastorační práce pro všechny učitele
- Spolupráce s rodiči, využití všech komunikačních kanálů.

Škola by měla problému předcházet i tím, že se na něj zaměří. Udělá opatření, pomocí kterých vyřeší negativní okolnosti, a tím i problém samotný, např. zvládnutí šikany. Škola může šikanujícímu žákovi vysvětlit nepřijatelnost jeho jednání a obětem šikany pomoci osvojit si dovednosti a strategie, které jim umožní situaci čelit a napříště jí předejít.

Dále by škola měla do svého výchovného programu zařadit prvky, které žákům pomohou připravit se do určité míry na případné stresové situace např. výukou dovedností, se žáci naučí zvládat třeba psychicky náročné situace při zkoušení.

Problém šikany se může také minimalizovat pomocí systémových a praktických opatření v organizaci školy, např. boj se záškoláctvím pomocí pravidel, která podporují dobrou docházku, minimalizují nespokojenost žáků ve škole a efektivním způsobem se hned od počátku zaměřují na ty z nich, jejich docházka budí pozornost.

Přístup k řešení jednotlivých problémů se v jednotlivých školách i u jednotlivých žáků liší např. škola, v jejíž spádové oblasti je vyšší procento sociálně závadného chování, případně i vysoké procento zločinnosti mladistvých, bude do svého vzdělávacího programu zařazovat osvědčené prvky zaměřené na zlepšování narušeného chování a bude aplikovat postupy, jimiž povede žáky k omezení kriminální činnosti. Podobně bude odlišovat příčiny, které vedou nejrůznější jedince k šikaně spolužáků.

2.7 Učitel v roli poradce

Učitelé by měli být schopni poskytnout žákům, kteří mají problémy, ale u kterých je zřejmé, že s odpovídající pomocí a podporu budou schopni navštěvovat školu a relativně dobře zvládat požadované akademické a společenské nároky. Může vyjít i najevo, že některým žákům poradenství zprostředkované školou nestačí a k vyřešení

problémů je třeba zvolit i jiné přístupy a přizvat mimoškolní organizace. Možná bude nezbytná i lékařská pomoc a odborná psychologická terapie.

Je-li třeba poradit žákovy s problémy, je třeba uplatnit řadu strategií a schopností. Hlavním cílem je pomoci žákovi. Pomoc se skládá se tří prvků:

- Pomoci žákovi se lépe vyznat v nastalé situaci
- Pomoci mu zhodnotit jeho vlastní reakce na danou situaci
- Pomoci mu zamyslet se nad tím, jak by se za daných okolností dalo nejlépe postupovat

Aby učitel mohl, tyto prvky naplnit, musí svou poradenskou aktivitu strukturovat do tří následujících hlavních fází:

- Pozorně naslouchat, aby byl schopen odhalit podstatu okolností a problémů, které žák zažívá

Naslouchat je pro správné poradenství zásadní. Naslouchat pozorně je však obtížné. Při běžné každodenní komunikaci příliš dobře neposloucháme. Máme spíše tendenci vnímat obsah řečeného a předem si začít promýšlet a formulovat svou odpověď. Naslouchání vyžaduje bedlivé upnutí pozornosti na to, co žák říká, a pobízení žáka s cílem pomoci mu dále rozvinout, co nám chce sdělit.

Účelem naslouchání je získat co možná nejjasnější obraz, představ, pocitů a potřeb žáka. V této fázi by měl z větší části hovořit žák. Měli bychom jej vyslechnout v klidném prostředí, kde hovor nebude rušen.

- Při konzultacích s ostatními učiteli, rodiči atd. zjišťovat okolnosti případu a získávat ucelenější pohled na to, co se odehrává. Odhalit podstatu situace. Žáci nám mohou záměně nebo nechtěně předat pouze část celého obrazu. Ostatní zúčastnění zřejmě budou schopni poskytnout další klíčové informace, které by mohly přinést nový pohled na to, co je jádrem problému.

V této fázi může být také důležité obrátit se na vnější organizace, uskutečnit návštěvu v rodině žáka apod. Učitel se musí vyvarovat unáhlených závěrů, často může získat dojem, že pohled jedné zúčastněné osoby na daný příběh je jediný objektivní. Vyslechne-li však ostatní na daných souvislostech často nalézt některé kritické aspekty, popřípadě nová sdělení, která povedou k odlišné interpretaci události. Vyšetřování musí být vždy vedeno s klidem a rozvahou.

- Navrhnout žákovi postup, který mu pomůže. Vysvětlit žákovi další postup, s kterým by měl souhlasit. Za určitých okolností se projeví jeho snaha učitelem navržený postup vetovat. Některá opatření, která chce učitel uskutečnit a o nichž je přesvědčen, že jsou ve prospěch žáka, nebo která jednoduše musí podle školních zásad a právních odpovědností dodržet, mohou být pro žáka nepříjemná.

2.8 Vztahy poradenství

Vztah mezi učitelem a žákem je v poradenství velice důležitý. Žák musí učiteli důvěřovat a cítit v něm oporu. Učitel musí být zase schopen empatického a zúčastněného pochopení problému, který žáka trápí.

Protože běžně se žák s učitelem dostává do kontaktu jen ve třídě, když učitel v případě potřeby své žáky usměrňuje, bude žák v učiteli většinou spatřovat autoritu, která je tu především proto, aby ho něco naučila a udržela ve třídě kázeň. Učitelovu úlohu je třeba žákům objasnit. Na střední škole, se touto úlohou zabývá třídní učitel a výchovní poradci, případně vedoucí koleji.

Žáci musí být informováni o tom, kdo je z učitelů kvalifikován v oboru pastorační péče. V základních školách plní tuto funkci ředitel nebo jeho zástupce. Mnohdy to ale je právě třídní učitel, kdo v první fázi zjišťuje obtíže, které žáka postihly. Hovor o problému může žákovi zásadně usnadnit příjemný hlas, schopnost naslouchat a vyjádřit účast. Klíčové poradenské dovednosti jsou:

- Dovednost aktivně naslouchat, která zahrnuje schopnost parafrázovat, sumarizovat a reflektovat sdělené
- Dovednost klást vhodné otázky
- Schopnost vyjádřit zúčastněné porozumění, nekritický a upřímný zájem
- Schopnost povzbudit
- Schopnost sdílet vhodným způsobem pocity a zkušenosti
- Schopnost pomoci žákovi se stanovením cílů
- Schopnost usnadnit žákovi řešení problémů a uskutečnit patřičné kroky

Dobře vedené poradenství ve školách je charakterizováno:

- Promyšleným přístupem školy ke klíčovým problémovým otázkám
- Snadnou dostupností učitelů, kteří jsou kdykoli k dispozici a mohou si na vyslechnutí žáků udělat čas
- Uplatněním integrace školního výchovného programu a pastorační práce
- Jasnou rolí třídního učitele a učitelé odpovědných za poradenskou péči
- Dobrými vztahy s rodiči a mimoškolními organizacemi
- Pečlivým souladem poradenské činnosti s potřebami a představami žáků

2.9 Jak by si měl učitel vysvětlit reakce žáků

Posuzuje-li učitel reakce na problémy a okolnosti, jimž čelí, musí nejprve uvážit, zda je třeba se těmito reakcemi zabývat. Měl by rozlišit, zda žák reaguje „normálně,“ nebo zda se chová způsobem signalizujícím nějakou abnormalitu.

Důležitou součástí je přitom posouzení jeho psychické představy sociálního světa. Tato představa má dva aspekty:

- Žákův pohled na vlastní klíčové povahové nebo osobní rysy (např. milý, chytrý, nešikovný na sport, vysoký, přátelský)
- Pohled na společenské vztahy – hodnocení vzájemných vztahů s ostatními (např. můžeš věřit druhým lidem? Líbíš se většině lidí, které potkáš? Pomáhají ti dospělí s tvými problémy?)

Vývoj těchto dvou aspektů, které se vzájemně prolínají, vytváří žákovo sebepojetí, jeho **vlastní identitu**.

Většina dětí si vytvoří normální zdravou představu obsahující určité myšlenky, například hodnoty, tužby, naděje, které jsou pro jedince náležejícího k určité společnosti a kultuře dost charakteristické. Tyto aspekty budou také ovlivněny jejich členstvím v určité skupině lidí dané společnosti, například příslušnost k určité etnické skupině, k náboženství nebo lokalitě.

Reaguje-li například žák na ztrátu blízké osoby zármutkem, na zprávu o špatném výsledku své písemné práce agresí vůči kamarádům apod. jedná se za dané situace o normální reakce. Třeba i ustavičný pláč o přestávkách můžeme ještě často chápat jako stav v mezích normálu.

Čím bude chování žáka výraznější a méně adekvátním, tím větší pozornost musí učitel případu věnovat. Pokud například žák dlouhodobě považuje chování všech ostatních vůči své osobě za nepřátelské, je to známka toho, že situace hluboce ovlivnila jeho náhled na okolní sociální svět i způsob vnímání jeho společenských vztahů s ostatními. Mentální představa o vlastní identitě a vztah k druhým lidem se staly „patologickými“. Takové případy bývají spíše reakcí na dlouhodobé negativní situace (opakované sexuální zneužívání) než reakcí na jednorázové události. V takových případech si žák vytvoří obrannou představu vlastní identity a okolního světa a tím si vysvětlí co se s ním děje.

Zabývá-li se učitel chováním žáka, který pravděpodobně potřebuje pomoci, musí být velmi opatrný a předem neposuzovat, jak a proč je jeho chování abnormální či nevhodné. V některých případech je reakce žáka výrazem potíží a traumat ze vzdálenější minulosti, znovu oživených událostmi. Navíc ne vždycky lze jasně oddělit normální, zdravou představu sociálního světa od představy patologické. To se však ukáže pouze v extrémních situacích, kdy se reakce jedinců liší.

Učitel nemá hrát roli terapeuta. Měl by spíše citlivě vnímat signály, že se žák ocitl ve stresové situaci, a poskytnout mu pomoc. Pokud je třeba se dále případem zabývat, nabídne učitel rozšířenou pomoc tj. profesionálního poradce nebo péči psychiatra.

Žáci potřebují často vysvětlit, proč zažívají tak silné negativní emoce, a musí pochopit, že je to částečně důsledek veškerých zkušeností prožitých v době dospívání. Pomůže jim to uvědomit si, že jejich aktuální pocity nejsou něčím, co vědomě generují a co se dá prostě při dostatku dobré vůle vypnout, ale že tyto emoce odrážejí spíše jejich individuální kognitivní a citový vývoj a že s přispěním odpovídající odborné pomoci a s vhodným nácvikem strategií pro zvládnutí emocí mohou své nežádoucí chování změnit. Žáci se většinou mohou odborně léčit a zároveň chodit do školy, potřebují však pomoc a podporu učitelů. Jak by se učitelé měli zachovat při řešení problému:

Povzbudit žáka k hovoru

Bude-li se učitel zabývat školním poradenstvím, měl by pokládat otázky, jimiž povzbudí žáka k hovoru. Klade otázky, na které není možné odpovědět pouze ano/ne. Musí si ale dát pozor, aby nezacházel do osobních detailů nebo žáka nenutil říci něco, čeho by později litoval. Poradce musí citlivě vnímat nálady přání žáka; to, co žák řekne, musí sdělit z vlastní vůle.

Nebát se mlčení

Učitel nemusí vyplnit okamžiky ticha. Žáci potřebují čas na přemýšlení, aby mohli vyjádřit svou situaci i svá přání a aby si mohli rozmyslet, jak učiteli řekne něco, o čem se mluví s obtížemi. Ticho a čas na přemýšlení jsou velmi důležité, chce-li učitel usnadnit žákovi přípravu toho, co chce říci.

Zeptat se, jakou pomoc a podporu by žák ocenil

Situace a potřeby žáka se mohou velice lišit. Chce-li mu učitel pomoci a podpořit ho, musí vzít v úvahu jeho osobnost a schopnost zvládat náročné situace. Škola by měla umět učinit optimální opatření, která potřebám žáka vyjdou vstříc.

Nenutit žáka projevovat emoce

Pokud se žák ocitne ve svízelné situaci, je zcela přirozené, že se bojí a je plačtivý. Jistě jsou časté situace, kdy učitel vidí dítě plakat a nepřipadá mu to divné – musí mu pouze říci, že je to tak v pořádku. Učitel si ale musí dát pozor na to, aby pláč nepovažoval za něco, co se má podporovat. Pro některé žáky, kteří své city neprojevují, je to důležitá součást obranné strategie a nejvíce ocení, pomůžete-li jim udržet klid a zachovat chladnou hlavu. Má-li učitel dojem, že má žák na krajíčku, řekne mu třeba, aby se vysmrkal, nebo změni téma hovoru. Nesmí si myslet, že potřebuje „vylít“ své city nebo reagovat způsobem jakým by reagoval on. Učitel nemá za úkol být amatérským terapeutem, má v první řadě poskytnout žákovi podporu, vyjádřit mu své pochopení a zvážit, jak nejlépe by v tomto stresovém období mohla pomoci škola.

Nezacházet nad rámec svých kompetencí

Bude-li učitel se žáky probírat jejich situaci, možná se dostane i na témata přesahující rámec jeho kompetence. Někdy je to zřejmé na první pohled a případ předá kolegovi. Jindy může jít o záležitosti, u kterých si bude učitel jistý, že radu a podporu poskytnout nemůže. Mezi těmito dvěma extrémy jsou i situace, kde si vůbec nebude jistý, jak má nejlépe postupovat. Pokud je učitel na pochybách, vyhledá radu. Není v zájmu učitele ani žáka řešit témata, k nimž nemá potřebné informace, nezná stanovisko školy, ani doporučený přístup, legislativu oblasti vzdělávání nebo postrádá interpersonální dovednosti nutné ke správnému zkoumání situace.

Nenechat se do věcí osobně zatáhnout

Učitel jako pracovník zabývající se osobní péčí často pracuje s žáky, kteří čelí akutním a stresujícím problémům, a může mít pocit, že jeho osobní intervence může situaci zásadně změnit. Často je v pokušení odstínit roli učitele a do určité míry se na věci osobně podílet, například navštívit doma žákovy rodiče, nebo že se přispěním finanční pomoci některé problémy vyřeší. Někdy si učitel myslí, že v případě musí pokračovat ještě dlouho potom, co jej předal kolegovi nebo nějaké vnější instituci.

Učitel si musí být vždy dobře vědom svých pedagogických hranic a uvědomit si, že hraje roli v širším systému, který může nabídnout odpovídající pomoc a podporu. Existují tři důvody, proč si učitel musí stanovit meze vlastního podílu na pomoci problémovým žákům:

- Jen málokterý případ je tak jednoduchý, jak se z učitelova pohledu jeví
- I s nejlepšími úmysly je snadné jednat kontraproduktivně
- Není reálné, aby se učitel osobně angažoval a věnoval případu tolik svého volného času a citového zaujetí, než kolik je doopravdy potřeba

Nezavazovat se k mlčení

Občas se učitel dostane do situace, kdy se žák zeptá, zda by se mu mohl s něčím svěřit. Možná ho i osobně požádá, zda by mu mohl říci něco, co nebude učitel smět odhalit nikomu jinému. V takové situaci by měl učitel odpovědět například: „jestli máš problém, se kterým bych ti mohl pomoci, jestli to ale bude něco hodně závažného, nemůžu ti slíbit, že se to nikdo jiný nedoví“. Musí si dát pozor aby se nezavázal, že si něco nechá jen pro sebe.

Při řešení některých problémů bude možná učitel potřebovat požádat o pomoc i někoho dalšího, někdy je to dokonce povinnost ze zákona (např. v případě zneužití dítěte). Učitel také nemá žádné právo důvěrné informace tajit.

Nepomlouvat

Od učitelů se očekává diskrétnost. Znamená to, že citlivé informace, které mu žák sdělí, musí považovat za soukromou věc, a mají-li být zaznamenány nebo předány někomu dalšímu, měly by být pojmány jako důvěryhodné. Jistě může učitele lákat popovídat si zcela lidsky o žákovi při běžné denní konverzaci s kolegy. Koneckonců i mnohem důležitější informace, které je třeba kolegům o žácích předat, se musí sdělovat

civilním způsobem ve sborovně. Učitel si ale musí uvědomit, kde leží hranice mezi informacemi, které takto sdělit může a informacemi, s nimiž je nutno zacházet jako s důvěrnými

Nenechat zranit vlastní city

Je také důležité, aby se učitel vyvaroval emocionálnímu dopadu, který na něj při jednání o citlivých případech může poradenská péče mít. Uslyší-li například o šikanování, záškoláctví nebo zneužívání dítěte, může jej to velmi zasáhnout. Musí si dát pozor, aby jeho vlastní emoce nebyly příčinou nevhodných postupů. Může se mu dokonce stát, že v krajních případech bude sám potřebovat poradit, aby se dokázal smířit se situací, kterou řeší.

2.10 Proč někteří žáci šikanují a druzí se stávají oběťmi?

Šikanující žáci se vzájemně velmi liší, na rozdíl od průměrných žáků však často pocházejí z rodin, kde je výchova nedůsledná, nebo naopak přehnaně přísná, rodinné vztahy postrádají dostatek citu a kde se děti chovají agresivně vůči ostatním, včetně dospělých. Často se poukazuje na to, že:

- většina šikanujících žáků je „normální“ a za příhodných podmínek se může do šikany zaplést každý
- šikanující mohou být zároveň oběťmi, neznamená to, že by sami byli šikanováni, ale mohou mít osobní problémy plynoucí z domácího prostředí – ztratili například rodiče a nezřídka trpí psychickými problémy, kterým je třeba věnovat odbornou péči
- je důležité rozlišovat mezi žáky, kteří šikanují trvale a šikanu mezi ostatními podněcují a jinými žáky, kteří se prostě zapojí do šikany vyprovokované vůdčími osobnostmi v kolektivu.

Žáků, kteří trvale šikanují se malé procento, ale právě tyto žáci nejvíce trpí podmínkami ve vlastní rodině a nejčastěji se během školní docházky dopouští nejrůznějších asociálních aktivit.

Hlavním lákadlem na šikanování je vylepšení si pocitu vlastní image, což přitahuje zejména žáky s nízkým sebevědomím; někteří odborníci dokonce dokazují, že trýznitelé jsou skutečně ostatními žáky považováni za „drsnáky“.

Oběti bývají také různé, většina z nich však, na rozdíl od ostatních průměrných žáků, pochází z rodin, kde je péče až úzkostlivě přehnaná. Mezi spolužáky mívají málo kamarádů, cítí se nejistě, v různých společenských prostředích se projevují adekvátně, při šikaně se chovají submisivně, dají se snadno rozčítit, nebo jsou pokládáni za evidentně odlišné co do vzhledu, etického původu, osobnosti, schopností nebo zvláštních vzdělávacích potřeb.

Velké procento žáků v jisté etapě školní docházky šikanu zakusí, a zpravidla jen někteří se stávají dlouhodobými oběťmi šikany. Určujícím faktorem této skutečnosti je zřejmě reakce na počáteční šikanu. Někteří žáci jsou schopni využít své společenské dovednosti a zdravý rozum k tomu, aby předešli další šikaně tím, že se naučí vyhýbat situacím, chováním a místům, která by šikanu pravděpodobně mohla vyvolat. K efektivnímu zvládnutí okolností, které šikanu vyvolávají, využívají také obranné strategie, například asertivitu a humor. Možná nejdůležitější ze všeho je, že se oběti nerozčílí a nedají na sobě znát strach.

Šikana závisí na vztahu vytvořeném mezi šikanujícím a jeho obětí. Šikanující má pravděpodobně radost z toho, když vidí oběť trpět. Pokud ale oběť stres nedává znát, pak se tento vztah poruší. Některé výzkumy popisují dva typy strategií:

- strategie, jichž šikanovaní žáci dokážou efektivně využít tzv. **bojová strategie** např. reakce humorem, asertivní jednání
- strategie, které šikanu spíše podpoří tzv. **neúčinné obranné strategie**, např. oběť se rozčílí, doprošuje se, aby jí nechali na pokoji

Právě proto existují pomocné programy, které se pokouší najít způsob jak zlepšit schopnost obětí tyto strategie použít.

Oběti časté a dlouhodobé šikany nejsou jen nešťastné, ale mohou se u nich také vyvinout psychické potíže, začnou se vyhýbat škole nebo odmítají do školy chodit vůbec, v učení se zhorší víc, než by se zhoršily jinak, a v extrémních případech mohou být dohnány až k sebevraždě.

Šikana je velmi rozšířená a v určité etapě školní docházky mnohé žáky postihne. Dlouhodobé důsledky však s sebou nese spíše časté a trvalé šikanování.

2.11 Jak mohou školy pomoci šikanujícím i týraným

Ředitelé mají zákonnou povinnost stanovit postupy zamezující šikaně mezi žáky a oznámit je učitelům, rodičům i žákům. Efektivní strategie namířené proti šikaně by měly být součástí školního řádu a disciplíny. Postupy, které budou dodržovat učitelé, rodiče a žáci v případě, že se šikana vyskytuje, musí být jasné a ve škole s nimi musí být dobře seznámeni.

Výňatek z dokumentu pro školy, který se týká šikany a obrací se na pedagogy:

Šikana je pro pozorovatele zjevná.

Netrpí některý z vašich žáků skrytě?

Šikana může probíhat nepozorovaně.

Preventivní opatření jsou zásadní.

Důvěra v autoritu dospělých se bortí, pokud je potírání šikany neúčinné.

A CÍLE:

- zdůraznit záležitost šikany pedagogům a připomenout jim jejich preventivní úlohu;
- vyhledat pro postup školy podporu rodičů a místních úřadů;
- opakovaně dětem zdůrazňovat školní řád a zásady dobrého chování
- vypracovat podrobné stanovisko školy k šikaně včetně pružných a striktních opatření, která škola v případě potřeby učiní.

B. DEFINICE:

- libovolné systematické fyzické, slovní, psychické nebo sexuální vydírání prováděné obvykle silnými jedinci vůči těm, kteří se nedokážou sami bránit;
- výraz úmyslné touhy ublížit, ohrozit a polekat, a to s cílem způsobit utrpení;
- výraz osobního uspokojení šikanujícího nebo jeho touhy způsobit na okolí;
- nevědomé šikanování bez vážného úmyslu ublížit

C. TYPY ŠIKANY:

- posměch, otravování, zesměšňování na základě fyzických nebo rasových odlišností, použití nadávek a urážek;
- dotýkání, strkání, pošťuchování, vrážení do šikanovaného, praní se, ubližování, bití, zastrašování násilím;
- škodolibé pomlouvání, paktování se proti oběti, nemluvení s ní, její záměrná izolace, kolektivní šikana;
- schovávání osobních věcí, ničení práce, snižování úspěchu.

D. MÍSTO:

- na méně střežených místech školy, například na vzdálených koncích hřiště, na toaletách, za klubovnou, v přístřešcích na kola;
- na chodbě o přestávkách, během oběda, při přecházení do tříd;
- ve školním autobuse;
- cestou do školy a ze školy;
- v šatnách;
- ve třídě, např. při práci ve skupinách
- v jídelně.

E. CO DĚLAT, KDYŽ SE ŠIKANA VYSKYTNE:

- ohlásit případ třídnímu učiteli / řediteli / vychovateli;
- případ vyšetřit a formulovat písemná prohlášení;
- pohovořit s obětí a kontaktovat rodiče, vyjádřit poškozenému svou podporu, navrhnout možnost někomu se svěřit;
- šikanujícího žáka odpovídajícím způsobem potrestat a kontaktovat rodiče:
  - vyslovit důtku
  - nechat po škole
  - posadit ve třídě samostatně

- pozvat rodiče do školy
  - dočasně vyloučit ze školy
  - uvážit konzultaci se školním výchovným poradcem – žák by si měl uvědomit své chování a jeho dopad na ostatní, pochopit důsledky opakovaných útoků a snahy o nadřazenost nad ostatními;
  - sledovat účinek opatření;
  - řešit případ na základě principu „společného zájmu“.
-

Při přípravě školní strategie se vypracovávají i informace pro žáky, které mohou obsahovat například tyto rady:

Když tě někdo šikanuje:

- Buď neústupný a rozhodný: podívej se mu do očí a řekni, ať toho nechá.
- Co nejrychleji odejdi.
- Někomu dospělému hned řekni, co se stalo.

Když už k šikaně došlo:

- Řekni to učitelce nebo jinému dospělému ve škole.
- Řekni to rodičům.
- Pokud máš strach svěřit se učitelce nebo někomu jinému sám, požádej kamaráda, ať jde s tebou.
- Mluv tak dlouho, dokud tě někdo nevyslechne.
- Nesváděj vinu za to, co se stalo, na sebe.

Až budeš o šikaně mluvit s někým dospělým, vyjádři se jasně:

- Co se stalo.
- Jak často se to dělo.
- Kdo u toho byl.
- Kdo to viděl.

- Kde se to stalo.
- Co už jdi tom směru podnikl.

Školní programy a strategie obsahují i rady rodičům, aby věděli jak mají zakročit, když jejich dítě šikanuje ostatní:

- S dítětem si promluvte; vysvětlte mu, že to, co dělá, není možné a ostatním to ubližuje.
- Požádejte ostatní členy rodiny, aby se nechovali hrubě a nepoužívali k dosažení vlastních cílů agresivní jednání
- Poradte dítěti, jak se může sblížit s ostatními, aniž by použilo šikanu.
- Domluvte si schůzku s třídním učitelem a vysvětlte mu problémy, kterými vaše dítě trpí, a proberte s ním, jak byste mohli vy i škola zabránit dítěti v uskutečňování další šikany.
- Dítě hodně chvalte a oceňte, když spolupracuje a chová se dobře k ostatním lidem.

Školní programy také obsahují pomocné informace, které pomáhají učitelům, když se ve škole se šikanou setkají:

První kroky:

- Zachovejte klid: odpovědnost je na vaší straně; emotivní reakce může šikanujícího žáka jenom pobavit a umožnit mu ovládnout situaci.
- Berte incident nebo zprávu o něm zcela vážně
- Co nejrychleji zahajte nějaký postup
- Dobře si rozmyslete, zda by záležitost měla být řešena soukromě, nebo veřejně. Zjistěte, kteří žáci jsou do záležitosti zapleteni.
- Vyjádřete postiženému své pochopení: nesmí se cítit trapně nebo hloupě.
- Nabídněte postiženému pomoc, radu nebo podporu.
- Šikanujícímu žákovi jasně naznačte, že s jeho chováním nesouhlasíte.
- Pomozte šikanujícímu žákovi pohlédnout na věc očima postiženého.
- Pokud musíte, šikanujícího žáka potrestejte, dejte si ale dobrý pozor na to, jak to uděláte: agresivní reakce signalizuje, že kdo má moc, má i právo šikanovat.

- Jasně žákovi vysvětlíte, jak a proč ho trestáte.

Zapojení ostatních:

- Záležitost sdělte vedení školy či jiné odpovědné osobě, například výchovnému poradci nebo třídnímu učiteli.
- Informujte kolegy, pokud k incidentu došlo v prostředí, kde by všichni měli být ostražiti, například na nehlídaných toaletách.
- Podejte klidnou, jasnou a výstižnou zprávu rodičům obou žáků nebo o to požádejte ředitele školy; ujistěte je, že se záležitost nebude opakovat ani nebude proti nikomu použita.

Závěrečné kroky:

- Dávejte si pozor, abyste incident už dále nepřipomínali.
- Pokud odhalíte spouštěcí faktor, pokuste se předem novému výskytu incidentu zabránit.

Co nesmíte udělat:

- Oběť odmítnout, ale úzkostlivě jí chránit, když si chce pomoci sama.
- Pokládat šikanujícího žáka stále a jenom za špatného: pokuste se s ním objektivně jeho chování zhodnotit
- Pokusit se utajit incident před rodiči oběti nebo šikanujícího žáka.
- Pozvat si rodiče, pokud nemáte připravený konstruktivní plán, který může oběma stranám předložit

2.12 Odpor obětí šikanu oznámit

Zásadním problémem při potírání šikany je odpor obětí incident nahlásit. Některé důvody proč žáci šikanu neoznámí učitelům, jsou:

- Domnívali se, že se v jejich případě nejednalo o šikanu.
- Měli smysl pro třídní kolektiv a cítili, že by to od nich byl vůči spolužákům podraz.
- Báli se odplaty šikanujícího žáka nebo jiných spolužáků

- Přepokládali, že společnost od nich očekává, že se budou umět o sebe samostatně postarat, a styděli se přiznat, že jsou obětí.
- Domnívali se, že k šikaně došlo jejich vlastní vinou.
- Byli schopni zvládnout šikanu vlastními silami nebo ji snášet.
- Neměli dostatek příležitostí promluvit si s učitelem.
- Byli přesvědčeni, že problém nemá žádné viditelné řešení, a proto jim nikdo nebude umět pomoci.

Proto se do programů boje proti šikaně zařazují strategie, ve kterých nutnost oznámení šikany učiteli hraje jen okrajovou úlohu.

2.13 Přístup školy k potírání šikany

Vliv na snížení šikany mají celoškolské strategie, zavedení výchovných programů pro žáky s důrazem na nutnost potírat šikanu, programy pro žáky s důrazem na nutnost potírat šikanu a programy na pomoc šikanujícím i šikanovaným.

Nejúčinnější jsou programy boje se šikanou na základních školách, možná proto, že na středních školách je většina šikanujících proti účinkům takových programů na jejich chování značně odolná. Nicméně vezmeme-li v úvahu utrpení, které šikana působí, pak každá akce vedoucí k omezení výskytu podobných incidentů musí být považována za důležitou.

Je jasné, že každá škola musí přizpůsobit intervenční strategie podle svých konkrétních potřeb a podmínek. Školy mohou potírat šikanu dvěma způsoby:

- Přímo se zaměřit na potlačování asociálního chování. Zde se žákům vysvětlí škody, které svým asociálním chováním působí.
- Působit na zkvalitnění chování společenského tedy podpora žáků při vytváření pozitivních společenských vztahů, uznávání práv ostatních žáků a zdůraznění potřeby důvěry a spolupráce.

Programy na potírání šikany navrhují postupy, které se šikanou zabývají již v jejím začátku. Například vyjmenovávají řadu klíčových otázek, které je vhodné položit:

- Co je šikana?
- Co je příčinou šikany?

- Jak se cítí šikanovaní a jak šikanující?
- Jaký dopad má šikana na šikanované, šikanující a na pozorovatele?
- Jaká by byla naše škola, kdyby šikanu netolerovala?
- Proč nemáme šikanovat jeden druhého?
- Jakým morálním rozporům čelíme, jsme-li se šikanou konfrontováni?

2.14 Spolupráce mezi organizacemi

Řada iniciativ zabývajících se potíráním šikany počítá s koordinovanou spoluprací různých organizací. Tyto organizace dělají mnoho pro to, aby zvýšily povědomí veřejnosti o šikaně a poskytly informace žákům i rodičům o různých zdrojích a způsobech poradenských i asistenčních služeb, pohovorech, telefonických linkách pomoci a webových stránkách. Některé postupy programu zabývajících se šikanou ve školách jsou:

Celoškolní program boje se šikanou

Všichni zaměstnanci školy musí být obeznámeni se způsoby intervence a prevence rámcově. Do programu je třeba zapojit i žáky a rodiče. Škola musí zajistit, aby výtisky programu byly snadno dostupné ve sborovně a ve školní knihovně.

Pozitivní duch školy

Šikanu velmi účinně ovlivňují programy zaměřené na vytvoření pozitivní školní atmosféry, neboť žáci si v takovém prostředí lépe uvědomí, jak svým chováním, úmyslným nebo neúmyslným, mohou druhým ublížit a cítí potřebu chovat se k sobě vzájemně pozitivně. Školní politika, která se jednoduše zaměří na šikanující žáky a příliš spoléhá na to, že bude schopná šikanu rozpoznat, je nebezpečná tím, že samotný identifikační proces může zvýšit popularitu šikanujícího žáka v očích jeho spolužáků.

Pozor na ukvapené závěry

Je třeba poslouchat pozorně, co sdělují zúčastnění, a pokoušet se ověřit si jejich tvrzení u ostatních.

Pracovní kroužky

V pracovních kroužcích se žáci scházejí proto, aby identifikovali problémy a navrhli řešení. Proces se skládá z pěti základních kroků, které se cyklicky opakují:

- identifikovat problém;
- vypracovat analýzu problému;
- navrhnout řešení;
- přednést navržené řešení;
- zhodnotit navržené řešení.

Sledování situace

Budeme-li sledovat jednotlivé případy šikany, zjistíme, že se odehrávají v rámci určitých vzorů, zejména ve vztahu k zúčastněným, času a místu šikany. Sledování musí obsahovat zprávy od pedagogů i nepedagogických pracovníků.

Smír

Smírné řešení je takový způsob řešení problému šikany, při kterém pomáháme šikanujícímu a jeho oběti řešit vzniklý problém společnými silami. Ke třem nejznámějším způsobům patří metoda společného zájmu, metoda bez obvinění a metoda žákovské poradny.

- *Metoda společného zájmu*, tento přístup se snaží vést šikanující žáky k tomu, aby si sami uvědomili, že šikanu je třeba řešit.
  - první fáze: učitel vede „nekonfrontační hovor“ se skupinou šikanujících. Jednotlivé žáky posuzuje individuálně po dobu 10 – 20 minut. Učitel postupuje podle předem daného scénáře a vede jednotlivé žáky k tomu, aby připustili, že se oběť trápí, a aby vyjádřili svou vůli pomoci napravit situaci třeba tím, že si oběti dále nebudou všímat, nebo se k ní dokonce budou chovat vstřícně.
  - druhá fáze: učitel vyjádří během pohovoru postiženému žákovy svou podporu. Jedná-li se o oběť, která šikanu „provokuje“, pokusí se učitel vysvětlit, jakým chováním žák problém zhoršuje, a poradí mu, co se dá v tomto směru změnit.

- třetí fáze: odehrává se asi o týden později. Učitel si s každým ze šikanujících promluví znovu, ve skupině nebo jednotlivě. Při skupinovém pohovoru týraný žák může nebo nemusí být přítomen.
- čtvrtá fáze: všichni zúčastnění žáci se sejdou a veřejně se spolu dohodnou, že se v budoucnu budou chovat rozumně.

Přístup společného zájmu vyžaduje vysoce kvalifikovaného pedagoga a pečlivě dodržení scénáře.

- *Metoda bez obvinění*, tento přístup je podobný, ale méně náročný než přístup společného zájmu ve smyslu nároků kladených na kvalifikaci pedagoga i na postup, který je třeba dodržovat. Následující kroky této metody jsou:
  - pohovořit si s postiženým žákem;
  - uspořádat schůzku se všemi zúčastněnými;
  - vyložit problém;
  - vysvětlit zúčastněným, že jsou za řešení problému odpovědni rovným dílem;
  - požádat zúčastněné o návrhy řešení;
  - ponechat rozhodnutí na nich;
  - sejít se s nimi znovu.
- *Metoda žákovské poradny*, snaží se vést týraného žáka k tomu, aby o svých problémech pověděl spolužákovi, který má tuto poradnu na starosti. Žáci, kteří se chtějí stát členy žákovské poradny, projdou školením zaměřeným na dovednosti aktivního naslouchání a dozvědí se základní pravidla svých rolí. Pak nabídnou své „služby“ během polední přestávky a příslušnými žáky vedou dvoustranné pohovory – buď v místnosti k tomu určené, nebo při neformálním setkání kdokoli jinde.

Školní poradci

Počet škol, které mají školené poradce, je žalostně malý, průzkumy ale ukázaly, že školní poradci mohou šikanu ve školách snížit. Šikanovaným pomáhají lépe se vyrovnat s frustracemi a osvojit si dovednosti na obranu proti konfliktu. Také pomáhají obětem

zvládnout strategie, které snižují riziko odmítnutí šikanovaných u spolužáků a zlepšují jejich schopnost vypořádat se efektivně s krutým chováním spolužáků.

Zapojení nepřímých účastníků

Často se stává, že svědky šikany jsou žáci, kteří nejsou jejími přímými účastníky. Tyto žáky můžeme požádat, aby k šikaně zaujali stanovisko třeba tím, že šikanujícímu žákovi řeknou, aby toho nechal, nebo jiným způsobem vyjádří svůj nesouhlas, poví o incidentu učiteli, přestanou s šikanujícím žákem kamarádit a týraného žáka naopak přijmou do nějaké aktivity ve své skupině. Nepřímým účastníkům můžeme převést, jak svou pasivitou šikanu podněcují – a jak ji mohou naopak aktivně zabránit.

Trénink asertivity pro týrané žáky

V minulosti bylo učiněno několik pokusů nechat týrané žáky projít kurzem asertivního chování, zaměřených na nácvik rolí, při kterých se naučí nestěžovat si a nepodléhat situacím, kdy je někdo zesměšňuje nebo uráží. Oběti mohou tímto způsobem získat sílu a naučí se, jak na šikanu reagovat nenásilně a způsobem, který situaci zmírní. Oběti se mohou naučit, jak nejlépe použít asertivní fráze typu „Nelíbí se mi, co děláš, a chci, abys toho nechal“. Schopnost reagovat ne zesměšňování a nadávky pomocí urážek a trefně vtipných poznámek patří k účinným způsobům obrany.

Zaměření na žáky, kteří by se mohli stát oběťmi

Obzvláště někým žákům hrozí nebezpečí, že se stanou oběťmi šikany. Dá se například předpokládat, že z žáků, kteří mají řečovou vadu, si budou ostatní dělat legraci. Učitelé by proto měli velmi pozorně sledovat, zda takovým žákům není ubližováno. Měli by jim pomoci najít způsob, jak se preventivně eventuální šikaně bránit. Některým žákům se speciálními vzdělávacími potřebami může rada, jak na šikanu pružně reagovat, skutečně velice pomoci.

Zamezení šikaně na hřišti

Velmi důležitá je úloha učitelů konajících dozor v době polední přestávky, zejména na hřišti. Učitelé by měli být v tom smyslu poučeni a měli by vědět, jak se šikanou zacházet. Musí se umět vyhnout škatulkování žáků a být schopni v konfliktní situaci zasáhnout. Dobře uspořádané hřiště také situaci usnadní, třeba tím, že je zajímavé, děti

baví si v něm hrát a méně se nudí. Šikana velmi často vzniká právě ve chvíli, kdy se děti pokoušejí zahnat nudu. Budeme-li navíc hru podporovat, vztahy mezi dětmi se zlepší.

2.15 Poradenské služby

Poradenské služby (dříve používán termín výchovný poradce) orientované na pomoc při vzdělávání a výchově dětí od 3 do 18 let jsou v našem školství realizovány již od sedmdesátých let minulého století; později byly zakotveny ve vyhlášce MŠČSR č. 130/1980 Sb. V r. 2005 vstoupila v planost nová vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (č. 72/2005 Sb.).

Poradenské služby jsou situovány přímo ve školách ve školských poradenských zařízeních, mezi která patří pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně-pedagogická centra (SPC) a střediska výchovné péče pro děti a mládež (SVP)

Pedagogicko-psychologické poradny PPP

Poskytují komplexní pedagogicko-psychologické vyšetření dětí i dospívajících a metodickou podporu škole při zajišťování jejich poradenských služeb. K nejčastěji řešeným otázkám patří např. zjišťování příčin problémů v učení a chování, profesní a studijní orientace žáků ...

Speciálně pedagogická centra (SPC)

Věnují se žákům se zdravotním postižením. Poskytují speciálně- pedagogické a psychologické poradenství pro děti se zrakovým, sluchovým, mentálním či tělesným postižením, podílejí se na přípravě individuálního vzdělávacího programu integrovaných žáků, zajišťují školám metodickou podporu.

Střediska výchovné péče pro děti a mládež (SVP)

Poskytují odbornou pomoc jedincům, u nichž byly zjištěny rizikové formy chování nebo jeho různé poruchy. Pracují ambulantně nebo poskytují i celodenní služby. Nabízejí odborné konzultace rodičům i pedagogickým pracovníkům v oblasti nežádoucích projevů chování. Spolupracují se státní správou při prevenci sociálně-patologických jevů i drogových závislostí.

Poradenské služby poskytované přímo ve škole lze považovat za nejdůležitější složku v prevenci vzniku vzdělávacích i výchovných problémů. Každý žák či student má mít zajištěny vhodné podmínky nejen pro vzdělávání, ale i pro rozvoj osobních kvalit svého života. Ředitelé základních i středních škol jsou odpovědní za kvalitu školních poradenských služeb.

Poradensko- psychologické poradenství zpravidla zajišťuje učitel – výchovný poradce, školní metodik prevence, školní speciální pedagog, psycholog z PPP nebo přímo školní psycholog. Poradenský tým na škole by měl vyhledávat rizikové žáky a studenty, ale i celé třídy, a to především z hlediska prevence školní neúspěšnosti a projevů nežádoucího chování. Na druhé straně by měl poskytovat podporu při volně vzdělávací cesty, která směřuje k profesnímu uplatnění, podporovat a integrovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Obvykle se jedná a mimořádně nadané žáky nebo žáky s vývojovými poruchami učení, někdy o jedince z jiného kulturního prostředí. Ti všichni potřebují individuální podporu při úpravě vzdělávacích metod či odbornou pomoc při vytváření individuální vzdělávacího plánu.

Rozsah i kvalita poradenských služeb ve škole jsou podstatnou měrou závislé na znalostech i praktických dovednostech školních poradců. Pro výkon funkce učitel – výchovný poradce je nezbytnou podmínkou specializační studium pedagogicko-psychologického zaměření, které realizují převážně katedry psychologie na vysokých školách.

Celoživotní vzdělávání poradenských pracovníků s aktivní podporou vedení školy je bezesporu základní podmínkou zkvalitňování poradenských služeb ve školství, Součástí školního vzdělávacího programu každé školy by měla být i její školní strategie poradenství.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část bakalářské práce je zaměřena na průzkum prevence a potírání šikany na střední škole v Chomutově. Škola je sloučená ze tří různých škol. Každá škola sídlí v jiné obci. Průzkum jsem vedla, formou dotazníků, které jsem, rozdala na Středním odborném učilišti v Jirkově, na Střední odborné škole gastronomické v Údlících a na Obchodní akademii v Chomutově.

Střední odborné učiliště v Jirkově má tyto obory:

- opravář zemědělských strojů;
- zahradník;
- stravovací a ubytovací služby;
- malířské, lakýrnické a natěračské práce;
- obráběcí práce;
- opravářské práce;
- šití oděvů;
- tesařské a truhlářské práce;
- zahradnické práce;
- zednické práce;
- praktická škola;

a maturitní obor

- veřejnoprávní činnost.

Střední odborná škola gastronomická v Údlících má tyto obory:

- podnikání;
- hotelnictví;
- řezník, uzenář;
- pekař;
- cukrář;
- zemědělec – farmář;
- kuchař, číšník;
- potravinářské práce;
- zemědělské práce;
- práce ve stravování;
- prodavačské práce;

- pečovatelské služby;
- veřejnoprávní činnost.

Dotazník byl rozdán ve všech zmíněných školách, kde jsem navštívila i pedagogické a výchovné poradce, kteří se šikanou také zabývají. Bylo zjištěno, že na každé škole je ve sborovně vyvěšen preventivní program proti šikaně.

Na Středním odborném učilišti v Jirkově a na Střední odborné škole gastronomické v Údlících mi bylo řečeno, že v oboru veřejnoprávní činnost, který je ukončen maturitní zkouškou, mají žáci v předmětu základy společenských věd ve 2. ročníku téma, které se přímo šikanou zabývá, protože žáci v budoucím povolání mohou pracovat s lidmi v sociální sféře.

Žáci v Jirkově, mají navíc založenou chartu proti šikaně a vše co s tím souvisí, si dávají na nástěnku.

3.1 Dotazník

Jako metodu zjišťování daného problému šikany je zvolen dotazník, který je anonymní, složený ze sedmnácti otázek které jsou rozděleny na tři okruhy. První okruh je zaměřen na pedagoga a jeho praxi, druhý okruh na práci se třídou a ve třetím okruhu se dotazuje na pomoc a prevenci šikany.

Dotazník zjišťuje, zda se učitelé již s šikanou setkali, jestli jí umí řešit a jak učitelé při řešení problému pomáhají škola a rodiče.

Odpovědi od všech učitelů jsou vyhodnoceny do tabulky, poté je zpracována písemná analýza.

3.1.1 Písemná analýza otázek a odpovědí učitelů

Dotazník vyplnilo celkem 42 učitelů

1. okruh – pedagog a jeho praxe

Otázka číslo jedna: Jste žena, muž?

Tabulka č. 1

Otázka: jste muž, žena?	Počet odpovědí
žena	25
Muž	17

Z dotazníku vyplývá, že z celkového počtu dotazovaných převládají ženy. Nejvíce mužů je na Středním odborném učilišti v Jirkově, kde tomu odpovídají i obory, které se zde vyučují.

Otázka číslo dvě: Jste třídní učitel?

Tabulka č. 2

Otázka: jste třídní učitel?	Počet odpovědí
ano	25
Ne	17

Z výsledků této otázky vidíme, že více než polovina dotazovaných učitelů jsou třídními učiteli, doplňujícím kladením otázek jsem zjistila, že právě třídní učitelé mají o svých žácích největší přehled a vědí, na které žáky se mají ve své třídě nejvíce zaměřit.

Otázka číslo tři: Máte pedagogické vzdělání?

Tabulka č. 3

Otázka: máte pedagogické vzdělání?	Počet odpovědí
ano	26
Ne	0
vzdělávám	16

Z počtu odpovědí vyplývá, že převážná část učitelů má pedagogické vzdělání a jsou odborníky ve svém oboru. Třetina učitelů si doplňuje své pedagogické vzdělání,

Otázka číslo čtyři: Jak dlouho působíte v pedagogické praxi

Tabulka č. 4

Otázka: Jak dlouho působíte v pedagogické praxi	Počet odpovědí
méně jak 2 roky	2
2 roky až 5 let	9
5 let až 10 let	13
více jak 10 let	18

Na tuto otázku odpovídali všichni učitelé a je z ní vidět, že většina učitelů má dlouholetou praxi a dodatečnými otázkami kladené přímo učitelům bylo zjištěno, že mají i více zkušeností při setkání s šikanou a jejím řešením. Pouze dva učitelé na Střední odborné škole gastronomické jsou v praxi méně jak 2 roky ale rozhovorem s nimi bylo zjištěno, že jsou na šikanu školení.

Otázka číslo pět: Absolvujete pravidelně semináře o šikaně?

Tabulka č. 5

Otázka: Absolvujete pravidelně semináře o šikaně?			Počet odpovědí
ano	jak často?	ročně 1x	27
Ne			15

Z tabulky vidíme, že více než polovina učitelů pravidelně absolvuje semináře o šikaně, které jim pomáhají při řešení tohoto problému. Na všech dotazovaných školách probíhá seminář jednou za rok, což je dostačující, vzhledem k tomu, že všechny školy mají ve sborovně vyvěšený minimální preventivní program zaměřený na šikanu a působí zde také pedagogičtí a výchovní poradci.

2. okruh – práce se třídou

Otázka číslo šest: Kolik máte ve třídě žáků?

Tabulka č. 6

Otázka: Kolik máte ve třídě žáků?	610	Počet odpovědí
Chlapců		189
Dívek		421

Z výsledku vyplývá, že na všech školách převažují dívky. Nejvíce žáků mají na Střední odborné škole gastronomické v Údlících s počtem 278 žáků z toho 98 chlapců a 180 dívek, poté je to Obchodní akademie v Chomutově s počtem 212 žáků z toho 62 chlapců a 150 dívek a nakonec je to Střední odborné učiliště v Jirkově s počtem 120 žáků z toho 29 chlapců a 91 dívek.

Otázka číslo sedm: Jak hodnotíte vaši třídu: velmi dobře zvladatelnou, zvladatelnou, obtížně zvladatelnou, nezvladatelnou

Tabulka č. 7

Otázka: jak hodnotíte vaši třídu?	Počet odpovědí
velmi dobře zvladatelnou	0
Zvladatelnou	37
obtížně zvladatelnou	5
Nezvladatelnou	0

Vyhodnocením této otázky bylo zjištěno, že na všech školách je veliké procento zvladatelných žáků. Malé procento kdy je třída obtížně zvladatelnou mají na Středním odborném učilišti v Jirkově a hned za nimi je Střední odborné učiliště gastronomické v Údlících. Na Obchodní akademii v Chomutově žádný z učitelů nevedl odpověď obtížně zvladatelnou. Tento rozdíl je daný hlavně žáky, kteří se na školy hlásí a také tím, že ve škole v Jirkově mají žáky ze speciálních škol s poruchami chování a s poruchami učení, kteří vyžadují větší pozornost, než žáci na obchodní akademii.

Otázka číslo osm: Jsou žáci ve třídě nápomocni při řešení problému ve třídě?

Tabulka č. 8

Otázka: Jsou žáci ve třídě nápomocni při řešení problému ve třídě?	Počet odpovědí
ano	25
Ne	17
není to potřeba	0

Z odpovědí je patrné, že většinou žáci pomáhají s řešením šikany ve třídě. Po rozhovoru s některými učiteli bylo zjištěno, že pomáhají hlavně kamarádi, nebo spolužáci oběti.

Otázka číslo devět: Při utváření dobrého klimatu a vztahů ve třídě vidíte největší problém v (lze vybrat i více možností)

Tabulka č. 9

Otázka: při utváření dobrého klimatu ve třídě vidíte největší problém v (lze vybrat i více možností):	Počet odpovědí
nedostatečný čas na vzájemné poznávání se a povídání si se žáky	33
malá podpora ze strany rodičů	25
malá podpora ze strany školy	10
neznalost metod a nástrojů k pozitivnímu ovlivňování vztahů ve třídě	0
vysoká četnost žáků s asociálním chováním ve třídě	12
Jiné	0

Z výsledku vyplývá, že ve školách není dostatek času na vzájemné poznávání se a povídání si se žáky, tato odpověď byla v dotazníku zaškrtnuta nejčastěji, hned následovala odpověď malá podpora ze strany rodičů, kdy si rodiče většinou myslí, že jejich dítěte se to netýká. V menším počtu byla zaškrtnuta odpověď vysoká četnost žáků s asociálním chováním ve třídě, kdy nejvíce takovýchto odpovědí bylo na Středním odborném učilišti v Jirkově, kde mají jak už bylo zmíněno žáky ze speciálních škol s poruchami chování a s poruchami učení, kteří vyžadují větší pozornost, naopak na Obchodní akademii tako odpověď nebyla vybrána vůbec. Odpověď malá podpora ze strany školy byla nejčastější na Střední odborné škole gastronomické v Údlících, kdy po

rozhovoru s učiteli bylo zjištěno, že škola by chtěla, aby si učitelé tento problém vyřešili ve třídách sami.

Otázka číslo deset: Setkal/a jste se s šikanou mezi žáky?

Tabulka č. 10

Otázka: setkal/a jste se s šikanou mezi žáky?	Počet odpovědí
Ano	40
Ne	2

Z vyhodnocení této otázky vyplývá, že skoro každý učitel se někdy ve své praxi s šikanou nebo náznakem šikany setkal, pouze dva učitelé ne, po krátkém rozhovoru s těmito učiteli bylo zjištěno, že jsou ve své učitelské praxi krátkou dobu, méně jak dva roky a zatím tento problém ve své třídě řešit nemuseli, ale jsou řádně proškolení a teoreticky vědí, jak by nastalou situaci řešili.

Otázka číslo jedenáct: setkal/a jste se s šikanou vůči učiteli?

Tabulka č. 11

Otázka: Setkal/a jste se s šikanou vůči učiteli?	Počet odpovědí
ano	3
ne	39

Většina učitelů se ve své práci s šikanou vůči své osobě nesečkala, pouze tři učitelé se s tímto problémem setkali. Dva učitelé jsou z již zmiňovaného Středního odborného učiliště v Jirkově a jeden učitel je ze Střední odborné školy gastronomické v Údlicích. Na Obchodní akademii se s tímto problémem učitelé vůbec nesečkali. Je to dané rozdílnou skladbou žáků na těchto školách. Po dotazu jak to tito učitelé řešili, odpověděli, že přes ředitele školy.

3. okruh – pomoc a prevence

Otázka číslo dvanáct: 12. Oznámkujte jako ve škole následující podporu při řešení problému. (1 – největší podpora, 5 – nejhorší podpora)

Tabulka č. 12

Otázka: Oznámkujte jako ve škole následující podporu při řešení problému. (1 – největší podpora, 5 – nejhorší podpora)	známka	Počet odpovědí
Podpora při řešení problému ze strany vedení školy	2	31
Podpora při řešení problému ze strany učitelského sboru	3	16
	1	10
Podpora ze strany rodičů	3	16
	4	14
Podpora ze strany školního, výchovného poradce	1	13
	2	8

Zde si učitelé mohli vybrat z více odpovědí a označit stupnicí kdy 1 byla největší podpora a 5 nejhorší podpora. Při řešení problému ze strany vedení školy, většina učitelů uvedla stupeň č. 2, z toho vyplývá, že vedení velmi dobře podporuje své učitele při řešení šikany.

Podporu ze strany učitelského sboru cítí deset učitelů na výbornou, jsou to učitelé z Obchodní akademie v Chomutově, v ostatních dvou školách je podpora průměrná, je to dáno samotnými učiteli, kteří zde působí.

Podpora ze strany rodičů je na všech školách průměrná až podprůměrná. Nejvíce odpovědí stupně č. 4 měli na Střední odborné škole gastronomické v Údlících, kdy si rodiče myslí, že se jich tento problém vůbec netýká a jejich dítě by něco takového jako je šikanování nikdy neudělalo. Jsou to také problémy v samotných rodinách, kvůli kterým rodiče nemají o dítě takový zájem, jaký by měli mít.

Na všech školách fungují školní a výchovní poradci s jejich podporou jsou učitele převážně spokojeni. Většinou u tohoto bodu dávali stupeň výborný nebo velmi dobrý. Což je uspokojující.

Otázka číslo třináct: Jak často by měla být prováděna prevence šikany ve škole.

Tabulka č. 13

Otázka: Jak často by měla být prováděna prevence šikany ve škole.	Počet odpovědí
dle potřeby (školního zařízení)	4
jednou za půl roku	2
Jednou ročně	36
Jenou za tři roky	0
Není potřeba	0
Vlastní názor	

Z odpovědí vyplývá, že prevence proti šikaně na školách stačí jednou ročně, takovýchto to jednoročních školení se také učitelé účastní. Jen mizivé procento učitelů si myslí, že by takovéto školení mělo být prováděno častěji tedy dvakrát do roka anebo dle potřeby.

Otázka číslo čtrnáct: jaký typ opatření byste navrhoval/a zavést ze své zkušenosti

Tabulka č. 14

Otázka: jaký typ opatření byste navrhoval/a zavést ze své zkušenosti	Počet odpovědí
Podpora většího zájmu rodičů a spolupráce rodičů	21
Přednášky a semináře pro žáky	6
Široká nabídka mimoškolních volnočasových aktivit	10
Při odhalení okamžitě řešit a nepřehlížet náznaky šikany	5

Výsledkem této otázky je, že většina učitelů by uvítala větší podporu a spolupráci s rodiči. Rodiče by měli více důvěřovat učitelům, a pokud se řeší problém jako je šikana, nezavírat před ním oči. Na druhém místě by učitelé byli rádi, kdyby žáci byli motivováni mimoškolními a volnočasovými aktivitami, sami žáci ale o takovéto aktivity zájem nejeví.

Dalším bodem, který učitelé uváděli, bylo přednášky a semináře pro žáky a při odhalení okamžitě řešit šikanu a nepřehlížet její náznaky. Většina žáků totiž ví co šikana je, ale když se potom stanou obětí šikany, bojí se nebo se stydí tento problém řešit.

Otázka číslo patnáct: Myslíte si, že máte dostatečné znalosti a zkušenosti se šikanou?

Tabulka č. 15

Otázka: Myslíte si, že máte dostatečné znalosti a zkušenosti se šikanou?	Počet odpovědí
ano	34
ne	8

Po rozhovoru s učiteli bylo zjištěno, že mají dostatečné znalosti a zkušenosti se šikanou, což potvrzují i výsledky z této otázky, kdy většina učitelů odpověděla kladně. Tím že jsou učitelé proškolení, umí si s tímto problémem v mnoha případech poradit.

Otázka číslo šestnáct: Co by podle Vás mohlo pomoci odstranit šikanování ve vaší škole?

Tabulka č. 16

Otázka: Co by podle Vás mohlo pomoci odstranit šikanování ve vaší škole:	Počet odpovědí
Stanovení jasných pravidel a postihů za jejich porušení.	15
Podpora při otevřeném vyjadřování pocitů a názorů žáků.	2
Demokratický přístup a spoluúčast žáků na rozhodování.	6
Upevňovat schopnost převzetí odpovědnosti za své chování	8
Schopnost pedagoga vytvořit pozitivní a přátelské klima třídy	11

Vyhodnocením této otázky jsem zjistila, že učitelé by chtěli jasná pravidla a postihy za jejich porušení aby nedocházelo k nadřování některým žákům, také by někteří učitelé byli rádi, kdyby žáci převzali odpovědnost za své chování, hlavně z toho důvodu, že se spousta žáků, v průběhu studia stává plnoletými a rodiče za ně tedy nemají odpovědnost.

Důležité je pro učitele aby uměli ve třídě vytvořit pozitivní a přátelské klima, kde by k šikanování nedocházelo, nebo minimálně.

Několik málo učitelů by také rádo uvítalo, aby se žáci uměli více vyjadřovat a byli více otevření ve svých názorech na problém šikany.

Otázka číslo sedmnáct: Jak postupujete v případě, když zjistíte šikanu, šikanování ve své třídě?

Tabulka č. 17

Otázka: Jak postupujete v případě, když zjistíte šikanu, šikanování ve své třídě?	Počet odpovědí
Řešíte to sám/a	28
Řešíte to s rodiči	11
Řešíte to s ředitelem školy	3
Jiné řešení	0

Na tuto otázku odpovídali všichni učitelé, z toho převážná většina řeší problém sama a po krátkém rozhovoru s učiteli bylo zjištěno, že ho i sami úspěšně vyřeší. Někteří učitelé tento problém řeší převážně s rodiči, protože si myslí, že právě rodiče by měli být v šikaně nejvíce nápomocni. Na ředitele školy se obracejí pouze tři učitelé, kteří problém šikany řeší kázeňskými postihy.

4 DISKUZE

Na škole Obchodní akademie, Střední odborné škole gastronomické a Středním odborném učilišti bylo z dotazníkového průzkumu zjištěno, že učitelé jsou školeni a mají přehled o tom jak šikanu řešit. Po krátkém rozhovoru s nimi bylo zjištěno, že vědí, do jaké míry mohou při řešení problémů zajít a kdy už se musí závažný a dlouhotrvající problém předat odborníkům.

Je zajímavé, že při odhalování šikany pomáhají hlavně spolužáci, kteří se nebojí a jdou za učitelem, protože sami oběti se většinou bojí agresora nebo se stydí. Převážná většina učitelů se s šikanou již setkala, většinou šlo o slovní napadení nebo schovávání věcí spolužákům, které se vyskytuje převážně v prvních ročnících, ve třetích ročnících se s tímto učitelé setkávají jen ojediněle. Pokud k šikaně dojde, učitelé vědí, jak mají přistupovat k oběti a jak k agresorovi. Používají stejná nebo podobná základní pravidla, o kterých jsem se zmínila v teoretické části bakalářské práce.

Shrnutím získaných informací se potvrdilo, že učitelé na vybraných školách mají přehled o tom, jak šikanu řešit a jak pomáhat žákům, kteří jejich pomoc potřebují. Je ale velmi důležité aby se i nadále vzdělávali a zajímali o šikanu, aby se co nejvíce snížil její výskyt.

5 ZÁVĚR

V bakalářské práci bylo hlavním cílem zjistit, zda jsou učitelé na vybraných školách školeni nebo mají nějaký preventivní program na šikanu a zda mají přehled o šikaně, umí ji řešit a pomoci žákům. Při zjišťování cíle bylo použito anonymního dotazníku, který byl rozdán na sloučené škole Obchodní akademie, Střední odborné škole gastronomie a Středním odborném učilišti. Protože každá škola sídlí v jiné obci a mají různé žáky od učňovských oborů až po maturitní ročníky, navíc Střední odborné učiliště v Jirkově je zaměřeno na žáky ze speciálních škol s poruchami chování a s poruchami učení, kteří vyžadují větší pozornost, je šikana zaznamenána na některé škole více na některé méně.

Učitelé, kteří ale musí šikanu řešit, mají stejné nebo podobné postupy a z výsledků dotazníku vyplývá, že tento problém řešit umí. Naopak na všech těchto školách mají spíše problém s rodiči žáků, kteří si myslí, že se nic řešit nemusí nebo, že by se jejich dítě šikanování nikdy nedopustilo. Po krátkém rozhovoru s učiteli bylo zjištěno, že vědí, do jaké míry mohou při řešení problémů zajít a kdy už se musí závažný a dlouhotrvající problém předat odborníkům. Je pozoruhodné, že při odhalování šikany pomáhají hlavně spolužáci, kteří se nebojí a jdou za učitelem, protože sami oběti se většinou bojí agresora nebo se stydí. Převážná většina učitelů se s šikanou již setkala, většinou šlo o slovní napadání nebo schovávání věcí spolužákům, které se vyskytuje převážně v prvních ročnících, ve třetích ročnících se s tímto učitelé setkávají jen ojediněle. Pokud k šikaně dojde, učitelé vědí, jak mají přistupovat k oběti a jak k agresorovi. Používají stejná, nebo podobná základní pravidla, o kterých jsem se zmínila v kapitole 1.2 teoretické části bakalářské práce.

Doporučením ze získaných výsledků je zejména motivovat více rodiče, aby se zajímali o tento problém a nezavírali před ním oči. Například by škola mohla mít několikrát do roka dny otevřených dveří pro rodiče, skupinové sezení rodičů, učitelů i dětí. Také by školy v regionech mohli mezi sebou pořádat semináře, kde by si předávali zkušenosti a znalosti při řešení šikany právě z daných regionů. Škola by také mohla rodičům rozdat letáčky, kde by byla podrobněji vysvětlena šikana, a jak by rodiče sami mohli při jejím řešení pomoci, aby se více zaměřili na to, kam jejich dítě chodí ve svém volném čase, s kým se kamarádí, zda má vůbec nějaké kamarády. Také by bylo dobré, aby rodiče věděli, jak mají postupovat, pokud se dozví, že jejich dítě je obětí nebo agresor a jak by byli nápomocni škole.

Celkový výsledek je tedy potěšující, učitelé mají zájem o problém šikany a umí jej řešit, také mají dobré povědomí o šikaně na svých školách, což vyplývá z výsledků dotazníku. A cíl, který byl stanoven, byl splněn.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9
2. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, s. r. o., 2005. ISBN 80-7178-945-3
3. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1
4. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80-7178-513-X
5. DRTILOVÁ, J., KOUKOLÍK, F. *Odlíšné dítě*. Praha: Vyšehrad, s. r. o., 1994. ISBN 80-7021-097-4
6. LANGOVÁ, M., HEŘMANOVÁ, V. *Vybrané problémy utváření sociálního klimatu školy a třídy*. Ústí n/L: PF UJEP 2007, 72 stran, ISBN 978-80-7044-934-9
7. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4
8. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004.
872 s. ISBN 807-7178-802-3
9. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. 197 s. [ISBN 80-86642-08-9](#)
10. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. Praha: EUROUNION s.r.o 1996,s134. ISNB: 80-85858-30-4
11. ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická Diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80-7178-544-X

7 PŘÍLOHA ČÍSLO JEDNA – dotazník pro učitele středních škol

Jmenuji se Libuše Humrová a studuji na ČZU specializace v pedagogice – učitelství praktického vyučování. Prosím Vás o vyplnění dotazníku Prevence a řešení šikany, abych získala poznatky, názory a nápady, které se dají využít nejen v mé bakalářské práci na téma pedagogicko-psychologické a etické problémy šikany na středních školách, ale i ve vyučování a školní praxi jako takové.

Otázky dotazníku jsou rozděleny do tří okruhů:

1. Okruh - Pedagog a jeho praxe.
2. Okruh - Práce se třídou.
3. Okruh - Prevence a pomoc.

1. okruh – pedagog a jeho praxe.

Název školy:

1. Jste:

- Žena
- Muž

2. Jste třídní učitel?

- ANO
- NE

3. Máte pedagogické vzdělání?

- ANO
- NE
- Vzdělávám se

4. Jak dlouho působíte v pedagogické praxi?

- Méně jak 2 roky
- 2 roky až 5 let
- 5 let až 10 let
- Více jak 10 let

5. Absolvujete pravidelně semináře o šikaně?

- ANO, jestliže ano, jak často _____
  - NE
-

2. okruh – práce se třídou

6. Kolik máte ve třídě žáků? _____

- Z toho chlapců _____
- Z toho dívek _____

7. Jak hodnotíte vaši třídu?

- Velmi dobře zvladatelnou.
- Zvladatelnou.
- Obtížně zvladatelnou.
- Nezvladatelnou.

8. Jsou žáci ve třídě nápomocni při řešení problému ve třídě?

- ANO
- NE
- Není to potřeba.

9. Při utváření dobrého klimatu a vtažů ve třídě vidíte největší problém v (lze vybrat více možností):

- Nedodatečný čas na vzájemné poznávání se a povídání si se žáky.
  - Malá podpora ze strany rodičů.
  - Malá podpora ze strany školy.
  - Neznalost metod a nástrojů k pozitivnímu ovlivňování vztahů ve třídě.
  - Vysoká četnost žáků s asociálním chováním ve třídě.
  - Jiné:
-

10. Setkal/a jste se s šikanou mezi žáky?

- ANO
- NE

11. Setkal/a jste se s šikanou vůči učitelí?

- ANO
- NE

---

3. Okruh – pomoc a prevence

12. Označte jako ve škole následující podporu při řešení problému. (1 – největší podpora, 5 – nejhorší podpora)

Podpora při řešení problému ze strany vedení školy.	1	2	3	4	5
Podpora při řešení problému ze strany učitelského sboru.	1	2	3	4	5
Podpora ze strany rodičů.	1	2	3	4	5
Podpora ze strany školního psychologa.	1	2	3	4	5

13. Jak často by měla být prováděna prevence šikany ve škole.

- Dle potřeby (školního zařízení)
- Jednou za půl roku
- Jednou ročně
- Jednou za tři roky
- Není potřeba
- Vlastní názor

---

14. Jaký typ preventivního opatření byste navrhoval/a zavést ze své zkušenosti.

15. Myslíte si, že máte dostatečné znalosti a zkušenosti se šikanou?

- ANO
- NE

16. Co by podle Vás mohlo pomoci odstranit šikanování ve vaší škole:

17. Jak postupujete v případě, když zjistíte šikanu, šikanování ve své třídě?

- Řešíte to sám/a
- Řešíte to s rodiči
- Řešíte to s ředitelem školy
- Jiné řešení:

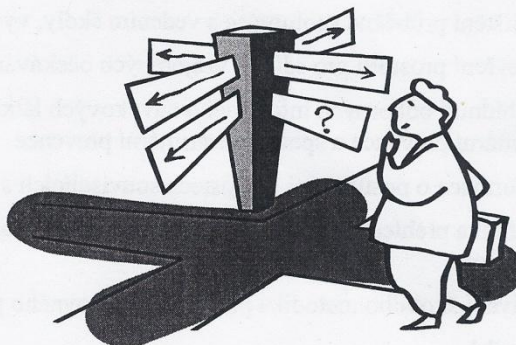

7.1 PŘÍLOHA ČÍSLO DVĚ – minimální preventivní program OA, SOŠG a SOU Chomutov

OA, SOŠG a SOU CHOMUTOV

Obchodní akademie, Střední odborná škola gastronomie a Střední odborné učiliště,
Chomutov, příspěvková organizace - Jirkov, Jezerská 272

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

ŠKOLNÍ ROK 2011/2012

Motto: „Velké problémy světa lze řešit tak,

že se věnujeme jejich malým počátkům.“

Konzultační hodiny školního metodika prevence:

Pondělí 12.50 – 13.35 hod.

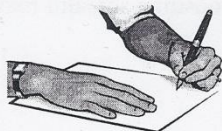
Úterý 9.50 – 10.35 hod.

pro setkání žáků (rodičů) se školním metodikem prevence: po domluvě, ihned.

Možné dohodnout jiný termín.

Časopis „PREVENCE“ k dispozici každý měsíc u ŠMP.

V Jirkově 1.9.2011

Vypracovala: PhDr.Mgr.Zuzana Řáhová, školní metodik prevence

Školní preventivní strategie (dále jen ŠPS) se věnuje vytvoření **příznivého sociálního klimatu školy**, to znamená vytvoření vzájemné komunikace mezi žáky, mezi učiteli a žáky. Snaží se žákům nabídnout seberealizaci ve volnočasových aktivitách a podnítit jejich zájem o práci školy. Důležitými oblastmi je posilování komunikačních dovedností, schopností vytvářet přátelské vztahy, zlepšování asertivních dovedností a sebeovládání, učení se nenásilnému zvládnutí konfliktů a zvládnutí úzkosti a stresu.

- I. Seznámení ředitele školy se školní preventivní strategií, dohodnutí základních pravidel realizace ve škole.
- II. Seznámení kolegů s filozofií školní preventivní strategie (dále ŠPS) a jejich zaangažování do realizace ŠPS
  - a) Seznámení se ŠPS
  - b) Zajištění průběžné spolupráce s vedením školy, výchovným poradcem a učiteli
  - c) Otevření prostoru pro sdílení vzájemných očekávání a diskusí
  - d) Nabídnutí odborných informací o návykových látkách a jejich účincích, o metodách primární prevence a specifické primární prevence
  - e) Informace o postupu při událostech souvisejících s drogami
  - f) Nabídka přehledu institucí (adresy a telefonní čísla), center krizové intervence v regionu
- III. Vzdělávání školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků
  - účast na seminářích a přednáškách zaměřených na prevenci sociálně patologických jevů pořádaných PPP Chomutov a jinými organizacemi a následné informování ostatních pedagogických pracovníků
- IV. Formy a metody působení na žáky
  - a. Ve výuce v rámci jednotlivých předmětů
  - b. Zájmové kroužky
  - c. Soutěže
  - prosazování metod aktivního sociálního učení
  - vytváření podmínek pro smysluplné využívání volného času
  - sledování a vyhodnocování podmínek, rizik a situace ve škole

Hlavními úkoly je zvyšování sociální kompetence, posilování komunikačních schopností, vytváření příznivého sociálního klimatu, prosazování zdravého životního stylu, výchova ke zdraví, osobní a duševní hygieně, zdravé výživě, pohybové aktivity, osobnostní a sociální rozvoj.

Tyto úkoly jsou naplňovány v několika oblastech:

- oblast zdravého životního stylu – výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, pohybové aktivity
- oblast společenskovední – formy komunikace, sociální dovednosti a kompetence
- oblast rodinné a občanské výchovy – kooperativnost, empatie a vztahy mezi lidmi
- oblast sociálně právní – právní aspekty sociálně patologických jevů, postoj ke společensky nežádoucím jevům, práva žáků

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v těchto vyučovacích předmětech:

výchova k rodičovství, občanská výchova, výtvarná výchova, tělesná výchova, úvod do světa práce

Každý z pedagogů rozpracoval témata problematiky do svých celoročních plánů a naplňuje je v jednotlivých hodinách.

Pro naplňování ŠPS jsou voleny různé formy a metody působení na žáky. Základními principy jsou respekt k potřebám jedince, komunikace a spolupráce uvnitř a vně školy.

V. Konzultační hodiny pro setkání žáků (rodičů) se školním metodikem prevence:

Pondělí 12.50 – 13.35 hod.

Úterý 9.50 – 10.35 hod.

pro setkání žáků (rodičů) se školním metodikem prevence: po domluvě, ihned.

Možné dohodnout jiný termín.

VI. Informování rodičů o způsobech realizace školní preventivní strategie:

- nástěnky v prostorách školy
- osobní rozhovory učitelů s rodiči
- práce Školské rady
- možnost využití konzultačních hodin metodika prevence

VII. Spolupráce se specializovanými institucemi a odborníky

- PPP Chomutov, okresní metodička prevence Mgr. Karolína Homolová
- Magistrát Chomutov, SPOD
- Rada města Chomutova – LINKS /Pracovní skupina pro prevenci/
- Asistenti integrovaných žáků
- Policie ČR, Preventivně informační skupina
- Městská policie Jirkov, Chomutov

VIII. Odborná knihovna, videotéka, propagační materiály a doporučená literatura

- pedagogičtí pracovníci i rodiče mohou využívat publikace ze školní knihovny a publikace, které jsou k dispozici u metodika prevence
- ve škole funguje videotéka s protidrogově zaměřenou tematikou
- pokračuje pravidelný odběr časopisu PREVENCE, upozornění na žhavá témata v těchto časopisech zabezpečuje školní metodik prevence

IX. Schránka na dotazy

Metodik prevence dotazy v pravidelných intervalech vyhodnocuje.

X. Sběrka „Srdíčekový den“ – který pořádá občanské sdružení Život dětem. Sběrka je určena na nákup přístrojů pro dětská oddělení nemocnic a pro zařízení pečující o nemocné děti po celé České republice. Sběrku žáci vykonávají v rámci OPX /odborné praxe/.

Žáci mají povinnost vykonat v rámci ŠVP „Veřejnoprávní akademie“ odbornou praxi.

Cílem praxe je:

- ověření, rozšíření a prohloubení získaných teoretických vědomostí a dovedností v praxi při vykonávání praktických činností,
- získání praktických zkušeností a pracovních návyků a jejich zpětné využití při získávání nových teoretických vědomostí,

CÍLOVÁ SKUPINA

Žáci OA, SOŠG a SOU Chomutov, příspěvková organizace, středisko 2, Jirkov – s poruchami emocí a chování + SPU, převážně ze sociálně slabých rodin (ve věku 15-20 let).

Cílová skupina žáků tvoří skupinu, která neumí smysluplně využívat volný čas.

Prevence sociálně patologických jevů (za školní rok 2011/2012)

- a) spolupráce s okresní preventičkou soc. patolog. jevů (konzultace, besedy, informační materiály ...)
- b) linka důvěry (řešení problémů – nástěnka, osobně se školním metodikem prevence)
- c) v oblasti drogové problematiky informace o škodlivosti návykových látek, K – centra + důležitá tel.čísla (nástěnka na hl. budově)
- d) spolupráce s třídními učiteli a vychovateli
- e) školení – nové znalosti a postupy při řešení soc. patolog. jevů působení v hodinách On, Tv ...
- f) spolupráce s Policií ČR
- g) Radou města Chomutova – LINKS /Pracovní skupina pro prevenci/
- h) internet – seznamování s nejnovějšími poznatky a aktivitami
- i) posílení dozorů (spolupráce dvou učitelů)

Současná problematika

Žáci se nezapojují do mimoškolních volnočasových aktivit

- neumějí si sami najít zájmový kroužek mimo školu
- rodiče jejich zájmové mimoškolní činnosti nepodporují
- rodině chybí finanční prostředky na zaplacení zájmové činnosti žáků
- selhávají mezi průměrně nadanými vrstevníky, nestačí jim
- pro poruchy chování jsou vyčleňovány z běžných dětských kolektivů

V rodinách se vyskytují negativní jevy jako:

- nezájem o potřeby dětí
- nekontrolování využívání volného času
- vulgární vyjadřování mezi rodiči
- kriminalita rodičů
- nevhodné až špatné bytové podmínky
- časté střídání partnerů
- nestabilní rodinné poměry

Cíle protidrogového programu

V protidrogové preventivní strategii byly stanoveny priority:

- výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních
  - vytváření eticky hodnotných postojů a způsobů chování
  - pozornost na rizikové skupiny žáků
  - důvěryhodné a dostupné poradenství /přizpůsobit aktuálním požadavkům žáků i rodičů/
1. Vytvořit pro žáky různorodou nabídku zájmových kroužků, zapojit do práce v nich co nejvíce žáků a vést je ke vhodné a přínosné náplni volného času, nenásilně formovat jejich životní postoje a návyky.
  2. Informovat žáky o volnočasových aktivitách v místě bydliště a v případě zájmu jim pomoci navázat kontakt s jejich organizátory.
  3. Umožnit žákům i v mimoškolní době návštěvu různých kulturních zařízení a tak jim nabízet a poskytovat pozitivní životní hodnoty, pěkné zážitky a nenásilně je učit slušnému chování ve společnosti a zároveň rozšiřovat jejich kulturní rozhled.
  4. Rozšiřovat zájmovou činnost žáků..
  5. Využívat a rozšiřovat nabídku metodických materiálů a dalších pomůcek.
  6. Zajišťovat vhodné, kvalitní besedy a přednášky dle nabídky a potřeb, účastnit se akcí nabízených v rámci preventivních programů.
  7. Zajistit pro žáky možnost si o svém problému popovídat a pomáhat jim při hledání vhodného řešení.
  8. Seznámit rodiče s minimálním preventivním programem, působit na ně, aby si uvědomili, že mají u svých dětí největší vliv v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
  9. Část vzdělávání pedagogů a pracovníků školy zaměřit na nové poznatky v oblasti problematiky šikanování, protidrogové prevence, záškoláctví, prevence kouření, poruch chování
  10. Spolupráce s dalšími organizacemi v oblasti prevence sociálně patologických jevů, hledání a navázání nových kontaktů

12. Zařadit protidrogové působení jako součást vzdělávacího procesu.

Volnočasové aktivity

V protidrogové prevenci klademe důraz pro zájmové vyplnění volného času dětí.
(sportovní, výtvarné, výpočetní techniky ...)

Nabídku kroužků budeme během školního roku upravovat, podle zájmu žáků a možností vedoucích těchto kroužků.

Návštěva kulturních zařízení

Vzhledem k tomu, že naším cílem je co nejlépe žáky připravit pro jejich budoucí život, chceme jim ukázat v rámci dlouhodobého působení, že návštěva kina, divadla nebo výstavy pro ně není nedosažitelná a nezajímavá, ale naopak že jim může přinést i hezký zážitek, nové poznatky a zkušenosti, usnadnit začlenění do společnosti.

Prevence proti šikaně

V průběhu školního roku připravujeme žáky, jak se mají bránit před šikanováním, co je třeba udělat, když je někdo šikanuje, co mají dělat, když vědí, že někdo šikanuje kamaráda a na koho se mají obrátit o pomoc.

Protidrogové působení jako součást vzdělávacího procesu

Zařazování protidrogového působení do osnov a učebních plánů.

Problematiku zneužívání drog lze zařadit do většiny předmětů. Zejména do občanské výchovy, výchovy k rodičovství, tělesné výchovy ...

Besedy, přednášky

Pečlivým výběrem přednášek a besed budeme pokračovat v osvětové činnosti zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů.

Budeme vyhledávat besedy zejména v těchto oblastech:

- Kouření a jeho škodlivost
- Nebezpečí drog
- Šikanování jako trestná činnost
- Práce policie
- Trestná činnost a trestní odpovědnost mládeže
- Týrání dětí
- Nebezpečí alkoholismu
- Sexuální zneužívání
- Sexuální výchova
- Závislost na počítačích a hracích automatech
- Záškoláctví

Škola je tu i pro rodiče

Problematika prevence sociálně patologických jevů bývá zařazována na program třídních schůzek.

Plně si uvědomujeme, že prevence není jen záležitostí školy a žáků, ale zejména rodičů.

Chtěli bychom je seznámit s problémy sociálně patologických jevů (někteří rodiče jsou o této problematice méně informováni než jejich děti).

Vzdělávání pedagogů

K získání profesionálních znalostí a dovedností potřebných k realizaci minimálních preventivních programů ve školách a školských zařízeních se musí učitelé a další pedagogičtí pracovníci neustále průběžně vzdělávat. Metodické semináře jsou zaměřené na primární prevenci drogových závislostí a patologických jevů, na problematiku šikany, na výchovu ke zdravému životnímu stylu a na poruchy chování.

V tomto školním roce se zaměříme:

- zvládání agresivního chování žáků
- jak řešit šikánování
- jak předcházet výchovným problémům
- současná škála zneužívaných drog, jak se jejich užívání projevuje
- trestní odpovědnost dětí a jejich rodičů
- záškoláctví

S obsahem MPP a ŠPS byli seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci, byla jim také nabídnuta možnost poskytování metodických materiálů a průběžné spolupráce s metodikem PP.

PhDr. Mgr. Zuzana Řáhová, školní metodik prevence

Pa'eri

Obchodní akademie,
Střední odborná škola gastronomie
a Střední odborné učiliště, ④
Chomutov, příspěvková organizace
Sídlo 2 - Jezerská 272, 431 11 Jirkov
IČ: 000 000 000

Mgr. Zuzana Řáhová